

ARKITEKTEN

Mar. 2018

03

Vol. 120

KIRKE
RUM 2

ALT ER NYT, MEN INTET ER FORANDRET

Venø Kirke. Foto: Christian Mortensen

Interview med Dan Ljungar ved Martin Keiding

Danmarks mindste kirke ligger på Venø og er netop blevet sat i stand. Dan Ljungar fortæller om løst og fast inventar, fortykkede mure og betydningen af lyset fra lyren i loftet.

Nyistandsat kirkerum med de gamle kalkmalerier af bænkegavle. Foto: Christian Mortensen

Det begyndte med, at menighedsrådet på Venø skrev til Ny Carlsbergfondet tilbage i 2005. Man ønskede ny kunst og et nyt alterbillede til erstatning for det eksisterende kopimaleri. Og kirken skulle gøres nemmere at komme ind og ud af, for ikke at sige rundt i. Den gamle, tætte, indremissionske møblering og indretning fra 1880'erne var blevet for trang, og efter at have besøgt kirken ringede fondens daværende formand for direktionen, Hans Edvard Nørregård-Nielsen, til Dan Ljungar.

DL Jeg lavede det første skitseprojekt i 2006. Og jeg har aldrig haft noget med kirker at gøre før. Jeg kendte ikke til de tunge kirkelige godkendelsesprocedurer, og det var nok derfor, jeg lavede et meget radikalt projekt med løse og rygløse bænke, netop fordi kirkerummet med sine 40 kvadratmeter er så lille og beskedent. Der er gamle kalkmalerier på væggene, som forestiller bænkegavle, så jeg tænkte, at man engang stod op i kirken, når man var mange, og sad ned, når man var få, og det skulle man også gøre i den nyindrettede kirke.

Menighedsrådet var med på ideen. Også Hans Edvard Nørregård-Nielsen for den sags skyld. Men det ramte helt forbi hos stiftsøvrighed, kgl. bygningsinspektør og Nationalmuseet. Så det endte med en fast møblering, som det var, før jeg kom

derop. Jeg plejer at sige om forløbet og resultatet, at "alt er nyt, men intet er forandret"...

Der er tydelig forskel på den tidligere og den nuværende møblering. Men også farverne er ændret. Hvilke overvejelser har du gjort dig?

DL Kirkens indre har været blåmalet og gulmalet og alle mulige farver fra 1880'erne og op til nu. Man afdækkede de særegne kalkmalerier af røde bænkegavle i 90'erne. Det betød, at Nationalmuseet lavede ny farvesætning i kirken, og det blev så rødt det hele!

Jeg tror, at Nationalmuseets idé har været at mime kalkmalerierne ved at overføre farven til kirkeinventaret og sågar loftsbjælkerne. Det gør jo så, at det drukner. Alterbilledet var en kopi af det Anton Dorph-alterbillede, der hænger i Brorsons Kirke på Nørrebro i København. Krucifikset var en metervare nede fra Sydtykland et eller andet sted. Men så er der nogle særlige ting: Der er en døbefont fra 1200-tallet, en prædikestol fra 1600-tallet. Alterbilledet fra 1600-tallet er væk, men sidetavlerne er der stadigvæk. De er meget naivistiske og formodentlig også malet i 1600-tallet.

Bænkeraderne var fra det sene 1800-tal og altså: Hverken du eller jeg ville kunne sidde derinde! Så der var meget at diskutere:

FAKTA

Venø Kirke – restaurering

Klitten 1, 7600 Struer

Arkitekt: BONDE

LJUNGAR Arkitekter

Kunstnerisk

udsmykning:

Knud Agger og

Mogens Bøggild

Bygherre: Venø Kirkes

Menighedsråd v/

formand Ove

Bjerre-Pedersen

Ingeniør: Keld Abra-

hamsen Rådgivende

Ingeniører og

ProEnergi

Med støtte fra:

Ny Carlsbergfondet,

A.P. Møller og Hustru

Chastine Mc-Kinney

Møllers Fond til

almene Formaal,

Kirsten og Peter

Bangs Fond, Familien

Bilmann

Udført: 2017

Venø Kirke. Det færdige resultat. Foto: Christian Mortensen

Skal vi rykke bænkerne fra hinanden? Hvad giver det, når vi har sæder, der er for smalle, og rygge og gavle, der er alt for høje i forhold til kirkerummet? Er det en fordel eller ej? Jeg havde et stærkt ønske om at vende tilbage til reformationens hvide rum. Og prøve at skabe en så anonym ramme som muligt omkring de rituelle elementer: døbefonten. Den ny altertavle og alteret. Præstetavlerne. Prædikestolen, der stadig har den der mystiske farvesætning, alt sammen noget, der ellers forsvandt i gamle, rødlige rum.

Og så er der sket en hel udskiftning af gulvbelægningen. Det er rimelig markant.

DL Der var syv gulvniveauer igennem kirken, da jeg kom derop. Når der var begravelse, vaklede man af sted med kisten, med én i hver ende til at bære. Af og til hændte det, at nogen faldt på vejen.

Alene i dørhullet mellem våbenhuset og kirkerummet var der tre gulvniveauer, før man var helt igennem. Oppe ved knæfaldet var der ydermere to niveauspring. Og så var der i øvrigt endnu et gulvniveau ved indgangen.

Nu er der et gennemgående niveau, og der er lagt en helt ny klinke på gulvet, som er blevet slebet inden lægning, så den er helt mat og virker slidt på

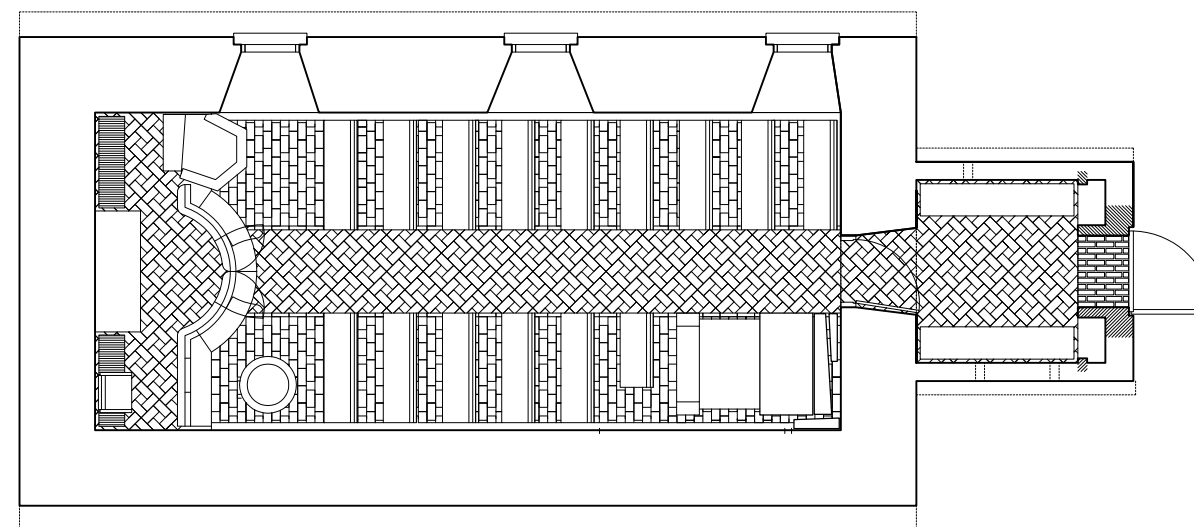
forhånd. Det er håndarbejde. Selvfølgelig er belægningen markant i sit mønster, men den har også det anonyme i sig og noget af kalkens stofflighed. Det gamle inventar fanger jo opmærksomheden straks, men det har været vigtigt for mig, at der også er ting og detaljer i det nye, der gør, at øjet også hviler der.

Og at man får lov til at røre ved det, man bruger. Det giver en form for glæde at røre ved tingene.

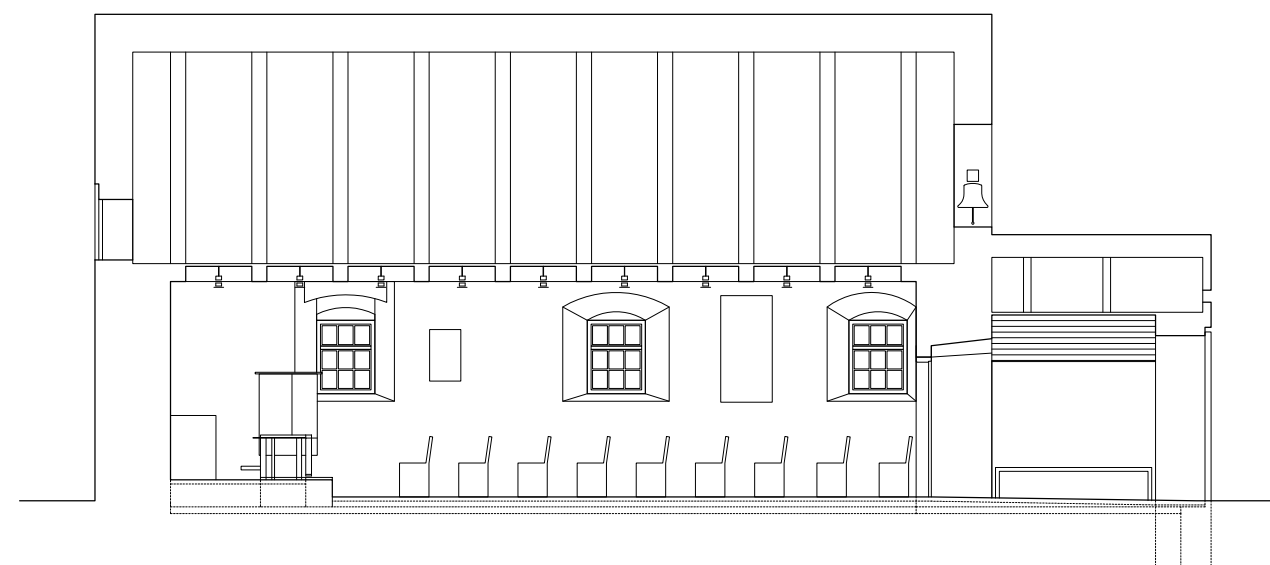
De nye bænke spiller en hovedrolle i den sammenhæng. Hvordan er de blevet skabt?

DL Jeg kendte en møbelsnedker, som jeg vidste ville kunne løse opgaven. Så ringede jeg til mine aarhusianske venner for at høre, hvem de brugte til kirkeinventar. Dermed havde jeg to bydende, som jeg stolede på kunne løfte opgaven. Menighedsrådet havde også en snedker, eller rettere en tømrer, Anders Hunsballe, der bor på Venø. Han har et parcelhus og et værksted, der er en lille smule mindre end boligen, som ligger samlet inde i Nørskoven. Her har han engang produceret vinduer, men pga. EU-krav er han holdt op med det igen. Hele hans produktionsapparat er betalt for længst, så han afgav en pris, der var noget nær halvdelen af, hvad de to andre inventarsnedkere bød ind med.

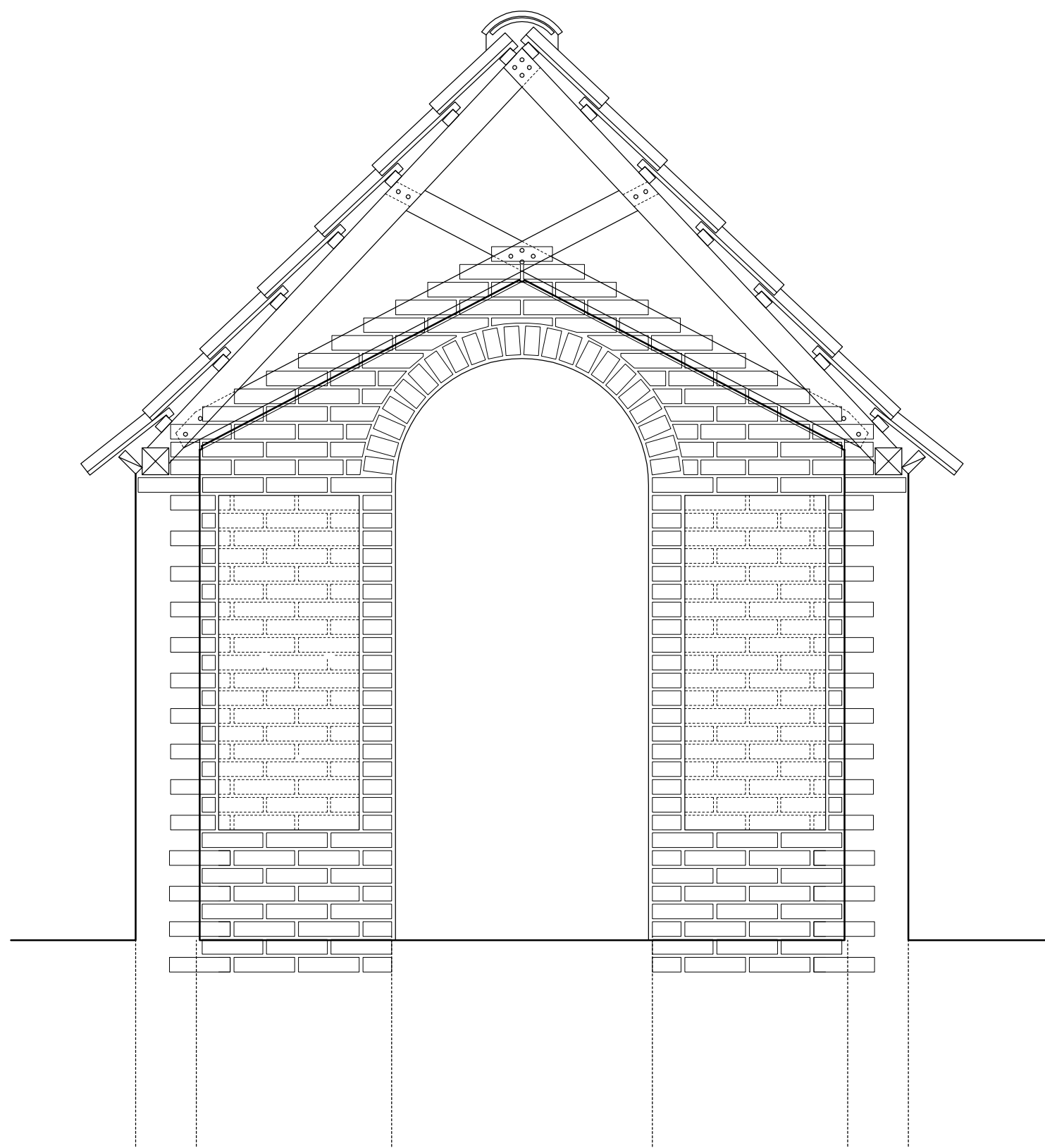
Anders lavede et prøveudsnit af en bænk, hvor tap-samlingerne skulle låses med kiler. Vi prøvede nogle

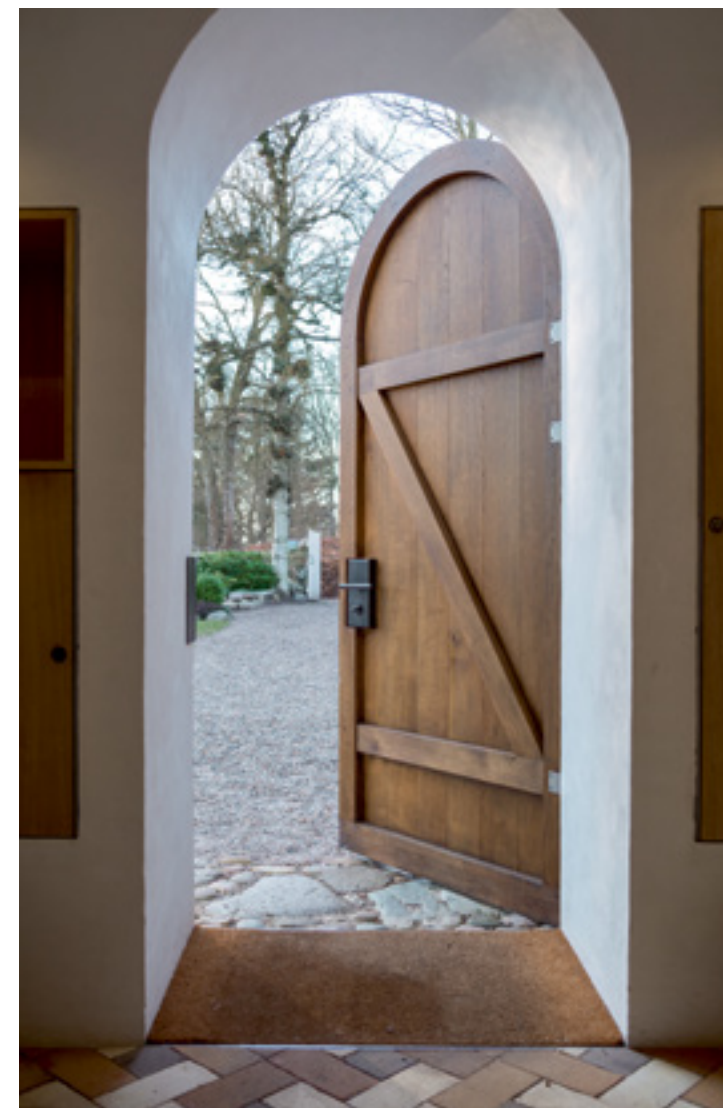
Gulv- og møbleringsplan 1:100

Længdesnit 1:100

Våbenhus. Snit 1:20

I våbenhuset er ydermurene i indgangspartiet fortykket og har nye indbyggede skabe. Foto: Christian Mortensen

forskellige træsorter til kilerne, og jeg ville gerne have noget, der var sort, som moseeg. Anders mente, at det ville blive for blødt. Men menighedsrådsformanden, som var med den dag, støttede mig og kendte ovenikøbet én, der havde noget moseeg liggende, lige nok til vores behov. Og prisen? "Det kan så koste dig et par flasker vin", lød svaret. Så var den potte ude. Det er sådan nogle små underværker, der sker undervejs.

Underværk eller bare godt samarbejde?

DL Vi havde måske nok fundet moseeg alligevel, men havde vi ikke haft den gode dialog på stedet, kunne det sagtens være endt med en eller anden lumumba-regnskøvs-træsart. Hvis det var gået helt galt.

Alle håndværkerne har været særlige. Tømre- ren fra Ulfborg, der lavede tagværket i våbenhuset. Mureren fra Vemb, der havde en engageret og ung svend på opgaven, Jens, som var så betaget af at få lov til at arbejde med kalken. Maleren Simon, der ved alt om linoliemaling. Alle!

Særligt det med at følge det nye, lyse ege- inventar, fra der kommer denne her store, tyske egestamme til det lille værksted på Venø, som så bliver skåret op i forskellige tykkelser og til sidst ender som nye bænke, håndlister, luger og en ny kirkedør. Det har været stort.

Også våbenhuset er genfødt?

Ja, delvist. Det eksisterende blev bygget i 1863, en sparsommelig tid, og derfor var murene tynde og vakkelvorne på en syld af ral. Hvis vi havde gjort noget ved det, ville det være styrtet sammen. Der skulle mere vægt ind, for jeg ville utrolig gerne fortykke muren, man går igennem for at komme ind i våbenhuset. Det er ikke bare et parcelhus, man går ind i. Kirker skal omslutte én.

Våbenhuset var også utrolig lavloftet, under 170 cm under bjælkerne, og så havde man sat to små, smalle vinduer i omkring indgangen, som gav et kedeligt og dårligt lys i rummet.

Nu er der højere til loftet, og dagslyset kommer fra en lille loftslyre, der er inspireret af Hallandsgården på Frilandsmuseet. Så rummet er meget mørkt, lige når man træder ind. På den måde bliver våbenhuset et overgangsrum til selve kirkerummet, der efterfølgende til gengæld forekommer særligt oplyst og virker større end tidligere.

Det, at loftet blev højere i våbenhuset, betød, at der blev plads til en større dørhøjde, derfor skulle der også en ny dør i den fortykkede mur. En dør uden karm. Når man ser på de gamle kirker, er der døre, som sidder direkte på muren og dækker dørhullet, lidt som vi kender det fra gårdenes porte, hvor hængslerne er banket ind eller muret ind i murværket.

Der trænger ikke vand ind, når det regner?

DL Kun når det stormer fra vest!

Dan Ljungar er arkitekt MAA.